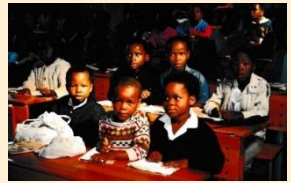

158 Het zal nergens voorbij zijn tot het overal voorbij is

9 en 10 mei 1996 – “Wie is ek, die van Nederland af kom, met sy hoë welvarendheid, om vir u te sê hoe die toekomspektief sal lyk in hierdie land dat so 'n ontwikkeling deurmaak. Ons onthou nog soos gister dat Suid-Afrika 'n nuw tydperk in het gegaan, toe Melson Mandela vry gelaat is. Ons het naar die tv gekyk en gesien hoe die volk hom in hulle arme gesluit het en hoe hij gekies is vir president met die moeilik taak om die groot tegenstellingen in hierdie land met mekaar te versoen.”

Het zijn woorden uit mijn toespraak – half in het Engels, half in het Afrikaans – die ik tweemaal voor tientallen “pas afgestudeerde graad- en diplomastudente en hulle ouders” mocht houden in het toenmalige Technikon Pretoria in Zuid-Afrika.

Een ander hoogtepunt van die reis in 1996: de opening van een school, gebouwd met de hulp van Windesheimstudenten in Weilers Farm – toen een township, 36 km van Johannesburg. We zien te volle klaslokalen met een ouderwets schoolbord, kinderen met een potlood en een schrift, dat is alles; of: hoe je met heel weinig gelukkig kunt zijn!

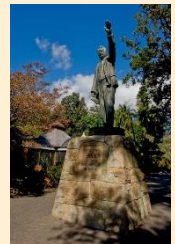

Op 8 mei waren we met een “volksiebus” door een medewerker van het Technikon opgehaald van het vliegveld bij Johannesburg. De witte¹ man was opgewonden: “ek is so baie bly.” Hij vertelde waarom en in ons gastenverblijf aangekomen zette ik direct de televisie aan. We waren op tijd. Nelson Mandela hield een toespraak in het parlement omdat de definitieve versie van de nieuwe grondwet die dag was aangenomen.

Ook dat was één van de hoogtepunten van een onvergetelijke reis waarin een delegatie van Hogeschool Windesheim de banden versterkte met het Technikon Pretoria en de Randse Afrikaanse Universiteit in Johannesburg². Een reis naar een prachtig land waarvan we de mooie én lelijke kanten zagen en meemaakten.

De nieuwe grondwet van 1996 was het ultieme sluitstuk van de afschaffing van de apartheid in 1994. Daarmee kwam een eind aan een ontwikkeling van ruim honderd jaar. In 1890 werd namelijk de schatrijke Britse diamantmagnaat Cecil Rhodes premier van de Kaapkolonie. Met zijn Grey Act werd – als voorloper van het apartheidssysteem – voor het eerst het grondbezit van inheemse Afrikanen ingeperkt.

In de fraaie Compagniestuin in Kaapstad herinnerde een standbeeld van Rhodes ons aan zijn extreme, koloniale droom. Waar Jan van Riebeeck in die tuin naar de zee in het zuiden wijst zagen we Rhodes, met de linkerhand wijzend naar het noorden. Zijn boodschap was duidelijk: “*Your hinterland is there*”. Met ‘jouw’ bedoelde hij niet de inlandse bevolking maar het Britse imperium dat geheel Afrika zou moeten overheersen. Hij zette de eerste stap zelf met de verovering van het koninkrijk Mthwakazi dat hij naar zichzelf vernoemde: Rhodesië.

Aan de rand van dezelfde tuin bevindt zich de presidentiële ambtswoning. Staande op de trappen van dit ‘Tuynhuys’ verklaarde president Frederik Willem de Klerk op 18 maart 1992 – de dag na het referendum over de apartheid – “dat we vandaag de apartheidsbiladzijde hebben omgeslagen”. De voorpagina van de Cape Times krant bestond die dag uit niet meer dan drie woorden: “YES, IT’S YES!”

Maar was dat wel zo? Vier jaar later was het voor ons niet moeilijk om zelf met afschuw waar te nemen wat in een villawijk in Johannesburg gebeurde. Daar waren de huizen

en tuinen door manshoge hekken en muren afgeschermd. De in de tuin rondom ons gastenhuis luierende, maar vervaarlijk uitziende hond bleek op apartheid te zijn getraind en ging agressief te keer als een niet witte burger over de stoep liep. De hond kwispelde echter met zijn staart als witte mensen daar liepen.

* * * *

We hebben ook met ons hele gezin de vele kanten van Zuid-Afrika ervaren, de steden, de natuur, de townships, de bijzondere mensen. Helaas, “die goeie hoop” uit die bijzondere jaren aan het eind van de vorige eeuw zijn nog lang niet vervuld. Er is nu zelfs sprake van een nog grotere sociale en economische ongelijkheid met een nieuwe rijke zwarte elite, de misdaad bloeit en er heerst extreem geweld.

Maar is het niet tijd om het over ónze werkelijkheid van 2021 te hebben? Want het is wel gemakkelijk om de extremen te onderkennen en te veroordelen als die zich ver weg en in een voorbije tijd hebben afgespeeld en we daar zelf niet verantwoordelijk voor waren. Maar hoe groot is de stap naar 2021, naar Nederland en onszelf? De opvallendste verschijningsvormen van de ideologie van segregatie en discriminatie herkennen we wel: het extreemrechtse denken wint terrein en partijen die, al of niet beschaafd, wel vreselijke dingen roepen zoals de PVV, FvD en Ja21 doen het goed in ons land – ze hebben samen 25 van de 150 Kamerzetels – en net als indertijd in Zuid-Afrika staan ook hier nogal wat christenen achter hun foute ideologie. Dat het toeslagenbeleid discriminerend was, daarover bestaat toch ook geen twijfel?

- Zijn die fenomenen wellicht ook in het ‘gewóne’ maatschappelijke leven gaande? Is wat in Oegstgeest gebeurde een topje van de ijsberg? Daar stemde begin mei 2021 de gemeenteraad in met de komst van 175 legale statushouders en 75 spoedzoekers, een mooie daad. Maar uitgerekend het CDA kwam met een motie om hun “verkeersbewegingen” door een villawijk met rijke bewoners – gekant tegen hun komst – zoveel mogelijk te voorkomen door afspraken over een “afwijkende looproute” naar de winkelstraat. Plaatselijk en landelijk protest leidde tot het intrekken van de motie maar het idee bleef overeind – Ik dacht direct aan 1996, die dure wijk, Johannesburg. Is dit een eerste stap? Nog even en dan ook hier vervaarlijke honden?
- En over ‘grote’ apartheid gesproken: De Ethiopische Tedros Adhanom Ghebreyesus, directeur-generaal van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) hield ons medio mei het volgende voor: “Er is een groeiende kloof.[...] De pandemie is nog lang niet voorbij, en het zal nergens voorbij zijn tot het overal voorbij is.” [...] “*Er is wereldwijd sprake van vaccinatie-apartheid.*”
- Daarentegen hoorde ik Arnold Grunberg tijdens zijn indrukwekkende 4 mei-lezing 2020 ⁴ in een lege Nieuwe Kerk op de Dam van Amsterdam zeggen: “Voor mij was het van begin af aan duidelijk: als ze het over Marokkanen hebben, dan hebben ze het over mij.” Die woorden bleven bij mij hangen en ze hebben zich in mij genesteld, want
 - segregatie en discriminatie: het is zoals het coronavirus;
 - het zal nergens voorbij zijn tot het overal voorbij is -

1. Wat is anno 2021 correct: wit of blank? Ik verwijs graag naar [dit taaladvies](#)

2. Nu heten ze respectievelijk : Tshwane University of Technology en Universiteit Johannesburg.

3. De Nederlandse Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika rechtvaardigde de politiek van apartheid.

4. De indrukwekkende lezing van Grunberg is zeer de moeite waard om nog eens [hier](#) terug te lezen.

Muziek:

1. Een troostvol liefdeslied uit de Griekse mythologie: in de opera *Semele* van G.F. Händel klinkt “*Where'er you walk*”, “Waar je ook gaat, zachte winden zullen je koelte brengen”. Prachtige melodie, prachtige tekst en hoe mooi gezongen door de tenor Mark Padmore. [Luister](#) en [lees](#).
2. Al pakweg 40 jaar lang kom ik steeds weer terug bij de Nocturne nr. 1 van Chopin. En als die dan ook nog gespeeld wordt door Andrea Rackl, dan valt je wel een heel bijzonder geschenk ten deel. [Hierbij](#).